

Люленко С. О. к.п.н., доцент
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
e-mail: Lulencoso@gmail.com

ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК ЯКОСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ

Життя людини тісно пов'язане з природою, яка завжди була для неї джерелом матеріальних і духовних сил. Але сьогодні людство зіткнулося з безліччю проблем, викликаних споживацьким ставленням людини до природи і пов'язаних з низьким освітнім рівнем населення. Наукові оцінки глобальної сучасної екологічної ситуації не оптимістичні. Вони змушують замислюватися кожну розумну людину, яка вболіває за майбутнє своїх дітей, онуків, всієї планети. Саме тому так важливо здійснювати формування основ екологічної компетентності у учнів, формувати особистість, яка вміє жити в гармонії з природою, відчувати себе її часткою, для якої нормою життя є дбайливе ставлення до неї, починаючи з раннього дитинства. Виходячи з актуальності означеної проблеми, зі всією гостротою постає питання про поліпшення екологічного виховання підростаючого покоління [1].

Свого часу видатний педагог-мислитель Я. А.Коменський підкреслював, що людина - це частина природи, і вона повинна розвиватися за її законами, довів, що людина як частина природи підкоряється її найголовнішим законам, які діють як у світі рослин, тварин, так і відносно людини, що «...чіткий порядок школи треба запозичити у природи і специфічним принципом відбору знань про природу для дітей є принцип енциклопедичності».

Враховуючи тенденції екологізації змісту навчальних дисциплін, а також компетентнісний аспект в освітній системі, у педагогічній науці з'являється нове поняття «екологічна компетентність». Саме формування екологічної компетентності є одним із завдань освітньої системи, яке здійснюється в процесі екологічної підготовки. Оскільки, екологічна компетентність є елементом життєвої компетентності, то процес її формування повинен бути

багатогранним і включати взаємодію закладів освіти, сім'ї та суспільства. Формування екологічної компетентності є пріоритетним в процесі навчання та виховання учнів.. Екологічна компетентність полягає у обізнаності з екологічним станом планети, держави, регіону; розумінні причин і наслідків екологічної кризи та умов виходу з неї, знанні екологічних законів; раціональному використанні природних ресурсів, охороні і збереженні довкілля.

Екологічна компетентність – це система знань і вмінь, які дозволяють особистості розуміти екологічні проблеми і знаходити шляхи їх вирішення, вміння пропагувати і втілювати в життя екологічні знання та самому дотримуватись екологічних норм поведінки чутливе сприйняття екологічних проблем в Україні та світі, а також, що це спосіб забезпечити нашу планету від подальшого руйнування.

Створення педагогічних умов, як компонента навчально-виховного процесу, є важливим етапом на шляху формування екологічно компетентної особистості.

Компетентність може проявлятися лише в органічній єдності з інтересами, потребами та цінностями людини. Людина, як біологічна та соціальна істота, характеризується специфічними відносинами з природою, які історично обумовлені. Тому екологічну компетентність слід розглядати як вагому складову життєвої компетентності особистості. А екологічно компетентну особистість як таку, яка здатна розв'язувати екологічні проблеми на основі усвідомлення співпричетності людини і природи, розуміння цінності природи [3].

На формування екологічної компетентності особистості впливають соціальні та педагогічні чинники.

Соціальними чинниками є:

– створення суспільством життєвих екологічно спрямованих орієнтирів для особистості;

- здоровий спосіб життя в колективах різних напрямів (формальних та неформальних об'єднаннях дітей тощо) як чинник, що суттєво впливає на систему відносин особистості та суспільства;
- національна та світова духовна культура, що сприяє формуванню екологічної свідомості, самосвідомості підлітків, які вчаться оцінювати себе та інших людей з позиції екологічних критеріїв та духовних цінностей нації, світової цивілізації.

Педагогічними чинниками є: ефективність системи виховання, комплексність та цілісність виховного процесу, взаємозв'язок виховання в колективі та самовиховання, диференціація та індивідуалізація виховання, зв'язок з життям, різноманітність видів діяльності у вихованні [2].

Невід'ємною складовою екологічної компетентності особистості є набуття нею досвіду прийняття екологічно відповідальних рішень, який може набуватися під час здійснення просвітницької, навчально-виховної та екскурсійної роботи безпосередньо у довкіллі.

Обов'язковий компонент процесу формування екологічної компетентності – знання. Якщо людина нічого не знає про об'єкт, вона буде ставитися до нього байдуже. Екологічні знання сприяють формуванню свідомого ставлення до навколишнього світу, природи та закладають основи екологічної свідомості.

Екологічна компетентність – категорія екологічної діяльності, пов'язана з екологічною свідомістю, екологічним мисленням та екологічними цінностями. Екологічна освіченість, окрім наявності екологічних знань, умінь і навичок, включає ще сформованість цінностей, установок, особистісних сенсів, що забезпечують готовність дитини до діяльності, але ще не визначають компетентності. Екологічна компетентність має діяльнісний характер і передбачає здатність мобілізувати знання, ставлення дитини, готовність реалізувати їх у конкретній екологічній ситуації.

Ефективність формування екологічної компетентності дитини великою мірою залежить від середовища, у якому відбувається її життєдіяльність. Еколого-розвивальне середовище в широкому розумінні – це єдність

природного, предметного, соціального та середовища внутрішнього «Я». Воно забезпечує набуття дитиною досвіду контакту із природним оточенням та спілкуванням із дорослими.. Щоб сформувати екологічну компетентність, учитель має сам орієнтуватися в цих проблемах (глобальних, регіональних, місцевих), мати сформоване почуття громадянської відповідальності за стан природи, бажання та дієву готовність до її збереження.

Екологічна компетентність учня формується під час його безпосереднього спілкування з природою — милування, спостереження, трудової та експериментально-дослідницької діяльності впродовж усього шкільного життя. Ознайомлення учнів з природою – один із головних засобів їх розвитку, формування екологічно компетентної особистості, здатної вільно орієнтуватися у природоохоронній ситуації.

Механізм формування екологічної компетентності досить складний і тривалий процес, який передбачає комплексний підхід до навчання, виховання та розвитку учнів і «проходить» шлях від знань, які засвоюються, через почуття та закріплюються у діяльності, що в цілому формує ставлення дітей до природи.

На нашу думку, природоохоронні акції є найефективнішим засобом формування екологічної компетентності, за рахунок того, що вони синтезують різні форми і методи роботи з ознайомлення учнів з об'єктами і явищами природи.

Список використаних джерел

1. Ключка С. І. Роль природоохоронної діяльності у формуванні екологічної компетентності студентів технологічного університету : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.07 / Ключка Світлана Іванівна. — Черкаси, 2012. — 270 с.
2. Іванова О. Формування екологічної культури / О. Іванова // Початкова школа. — 1998. — № 8. — С. 40—42.
3. Писарчук Е. А. Екологічне виховання учнів : посіб. для вчителя / Е. А. Писарчук, А. М. Курака. — К. : Радянська школа, 1990. — 85 с.

